

Calidoscopi de la crisi econòmica des de vint-i-quatre angles

Qüestions de confiança

Des de la butaca d'un consell d'administració d'empresa, per molt dramàtica que siga la situació econòmica internacional, no es veurà mai l'actual recessió igual que des de la cua d'una oficina d'ocupació. De crisis, n'hi ha moltes, en canvi les solucions no proliferen tant.

Els governs dels anys 30, amb certa ceguesa i egoisme nacional, van dur el món cap a la Gran Depressió. Malgrat la seua responsabilitat, tenien almenys una excusa per a la història: van actuar sense tenir cap referència per evitar la monstruosa crisi. Avui, la passivitat dels dirigents dels països industrialitzats davant la greu situació que castiga l'economia mundial fa tremolar més d'un. La flegma, la inconsciència o la indiferència dels governants actuals no és prou perquè s'inhibesquen de les seues responsabilitats històriques. El ritme que han pres els esdeveniments anuncia una degradació progressiva de la situació. El salt de la crisi a la recessió global no està del tot descartat, segons que avancen multitud d'economistes, d'empresaris i de banquers. Evidentment, aquestes previsions alarmistes no necessàriament han de ser certes per allò de "no n'hi ha prou amb ser pessimista per tenir raó". Però, amb certa distància històrica, el que es pot afirmar sense por d'equivocar-se és que els governants han perdut massa credibilitat durant els tres últims anys amb promeses, que mai s'han complert, sobre "una immediata reactivació econòmica". Quant al cas espanyol, tots els membres de l'executiu central no es cansen de repetir que la situació "no és tan dramàtica". Encara que siga així, quan el conjunt dels agents econòmics, consumidors, assalariats, inversors i banquers estan convençuts de tot el contrari i pateixen els efectes en les seues rendes i en la disminució de la producció de les empreses, la crisi ja està instal·lada en el subconscient col·lectiu i les actituds de defensa creen greus desequilibris.

Un fet és evident dins del desordre general. Els dirigents polítics, conscients de la interrelació internacional de l'economia, saben molt bé que no poden incrementar la demanda a l'interior de les seues fronteres mitjançant decrets legis-

latius. Fa falta tenir en compte els condicionants externs i sobretot observar el flux dels capitals, que són els que solen provocar atacs desestabilitzadors a l'estructura financera, com ara les fluctuacions monetàries dels últims mesos. No tots els governs, és clar, actuen amb els mateixos esquemes. Japó, encara que no ha entrat de moment en una situació de vertadera crisi com la resta de països industrialitzats, ha reaccionat de manera exemplar, i fins i tot ha posat en entredit els fonaments del sistema liberal. El govern japonès es prepara sense cap complex a socórrer els bancs amenaçats per la gran morositat dels préstecs del finançament immobiliari. Aquestes entitats en vertader perill de desaparició podran traslladar la totalitat dels impagats a una comissió financera pública. L'operació costarà a l'erari públic japonès 11.000 milions de dòlars.

Menys imaginatiu, l'executiu anglès ha donat un gir de 180 graus pel que fa a la seua política monetària. El cap del govern anglès, John Major, després de fer l'ullet durant més d'un any al Sistema Monetari Europeu, juga ara la carta de la reactivació interna mitjançant una devaluació competitiva i dona les espatlles als seus socis comunitaris.

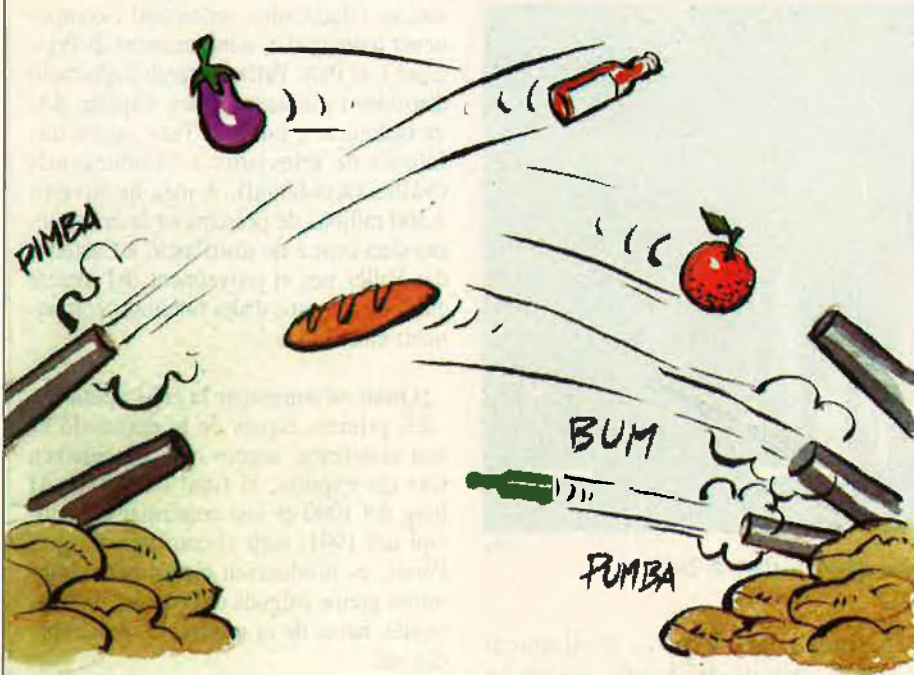
Com és costum, la reacció alemanya a l'actual situació ha estat alhora més lenta i més reflexiva que la majoria d'altres governs occidentals. El govern de Helmut Kohl comença en aquests moments a adonar-se que la seua fèrria política de manteniment d'alts tipus d'interès desestabilitza massa perillosament l'economia mundial. Bonn ha donat un pas enrere amb la decisió de la Bundesbank d'abajar el tipus d'interès de mig punt. Theo Wagel, responsable de finances alemany, s'ha compromès per a l'any que ve a continuar en la mateixa línia fins arribar a una equiparació del nivell monetari amb la resta de la CE.

Pel que fa als EUA, la societat americana acaba d'eixir d'una acarnissada campanya electoral que no ha deixat prou ben clara quina serà la política real del candidat guanyador, el demòcrata Bill Clinton. Mentrestant, els dirigents europeus, preocupats pel futur de les negociacions per a la unitat política, segons els postulats de l'instable Tractat de Maastricht, fan declaracions de bona voluntat, però no aconsegueixen posar en marxa mesures de reactivació econòmica. L'oportunitat per a lluitar en comú contra la crisi, la va desapropiar inexplicablement el passat mes d'octubre, durant la reunió de caps de govern a Birmingham (Anglaterra), encara en plena sacsejada monetària. Fa pocs dies, a Edimburg (Escòcia), els dirigents de la futura Europa Unida han tornat a tancar els ulls per a limitar-se a discutir temes interns de finançament. La crisi, doncs, de moment cadascú se la imagina a la seua manera.

Les dues dotzenes de preguntes que es publiquen tot seguit intenten fer un diagnòstic de la situació i explorar algunes pistes per a trobar solucions a l'actual crisi.

¿Què vol dir la recessió?

Fins ara, oficialment no s'ha reconegut l'existència d'aquest fenomen, que els teòrics americans defineixen com una baixa constant del Producte Interior Brut (PIB). És a dir, la totalitat de béns i serveis resultants de l'activitat econòmica d'un país disminueix. L'estat espanyol ha passat del 3% de fa dos anys a l'1,5% d'enguany. Per al pròxim exercici, les previsions més creïbles no n'asseguren més enllà de l'1%. Això vol dir que estem en recessió global, amb una baixa general de la producció, tot i que els efectes són més forts per a uns sectors que per a uns altres, com ara la construcció, la informàtica i la publicitat.

que demanen encara més inflació (deixebles de l'escola monetarista) pensen que d'aquesta manera s'esborren deutes quan s'arriba al límit en què el nivell dels preus supera el nivell dels tipus d'interès. Una situació semblant es va presentar a l'inici dels anys 70. A hores d'ara, el teixit econòmic depèn molt dels factors exteriors i el finançament de sectors claus sovint prové de l'estranger. Fins i tot es pot donar un efecte contrari a l'esperat: la inflació galopant provocaria un augment de la totalitat dels preus, també del dels diners.

¿Cal baixar els salaris?

Segons com es mire. Decisions d'aquesta mena poden ser favorables o desfavorables per reactivar l'economia. Des de fa mesos, portaveus empresarials i el govern central, amb el suport dels poders autonòmics, demanen fórmules d'aquest tipus per "salvar llocs de treball". Alguns sindicats majoritaris, com ara CCOO, no han descartat del tot posar a prova aquesta iniciativa, sempre condicionada a un compromís formal dels empresaris, no solament de conservar els llocs de treball sinó d'augmentar-ne l'oferta. La part negativa d'aquestes propostes pot ser una disminució generalitzada de les rendes dels assalariats i per tant una caiguda del consum. Indirectament, la baixa salarial podria igualment provocar una desmobilització dels treballadors, i per consegüent una pèrdua de la vitalitat i competitivitat de les empreses.

¿Després de la inflació patirem la deflació?

Desgraciadament sembla que sí. Sovint la inflació, que per al nostre cas fa augmentar els preus al consum al voltant d'un 6%, conviu amb fases deflacionistes (baixa d'alguns preus, com ara temporalment la vivenda i alguns productes del camp). La deflació es una situació greu perquè és portadora a curt termini de recessió, com a resultat d'actituds de defensa dels consumidors. Davant el dubte que els preus poden baixar d'un moment a l'altre, el comprador prefereix esperar-ne una reducció. El sector immobiliari és a hores d'ara el més sensible a aquesta situació de reserva de la liquiditat monetària. Altres factors afavoreixen la deflació, per exemple l'alta remuneració de l'estalvi (deute públic, fons d'inversió).

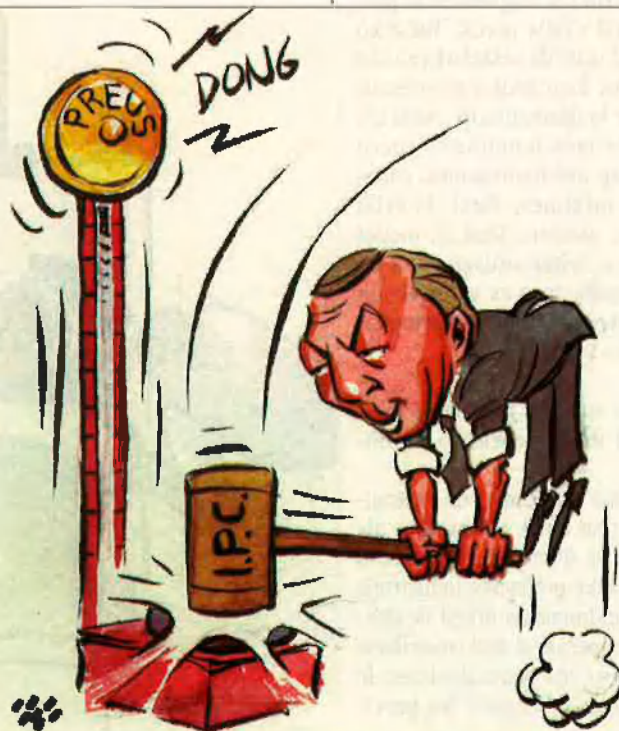
salt fins arribar a la xifra de 200.000 milions de dòlars. Això és un argument suficient per a defensar aquest acord. Queda enlaire, malgrat tot, el futur de la relació entre blocs econòmics (Europa, EUA i Japó), i les seues respectives disposicions a pactar el nivell d'intercanvis sense massa desequilibris.

¿I si, al capdavant, la inflació fóra un remei contra la crisi?

Hi ha opinions per a tots els gustos. Els

¿El GATT ens ajudarà a eixir de la crisi?

Des que es van iniciar les negociacions de l'Acord d'Aranzels i Comerç Internacional per a la supressió de les barreres duaneres, els intercanvis de productes i serveis han tingut un notori creixement mundial. Ara bé, com més gran siga la llibertat de comerç, més gran serà l'enfrontament d'interessos, com recentment han demostrat francesos i nord-americans. Segons l'OCDE, organisme consultiu que agrupa els 24 països més industrialitzats del món, l'alliberament comercial d'ací una desena d'anys pot donar un

AFIXIU

¿La Unió Europea pot canviar les coses per a bé?

Molt poques veus optimistes s'han sentit defensant el Mercat Únic europeu com a panacea dels problemes econòmics. Els consumidors i els inversors estan atemorits, les sortides de la producció cap a l'exportació són ara molt limitades. L'últim conflicte del sorollós GATT (Acord sobre Aranzels i Comerç

Internacional) il·lustra àmpliament aquestes previsions. A més, segons les últimes reunions dels centres de decisió de la política europea comuna (el darrer consell d'Edimburg de caps d'estat sense anar més lluny) la desaparició total de les fronteres entre els dotze països membres de la CE s'ha ajornat tàcitament.

¿La crisi actual és tan greu com la del 1929?

Per fortuna, la crisi actual està molt lluny de tenir característiques semblants a la dels anys trenta. Aquella va ser un vertader desastre, amb l'enfonsament monetari col·lectiu i la caiguda de la producció industrial i dels preus. Tot això acompanyat d'una desestabilització borsària, fallides bancàries i progressió espectacular de la desocupació. Avui els desocupats són més nombrosos, però una bona part rep indemnitzacions, encara que siguin mínimes. Avui, la crisi dels anys trenta continua sent un model pedagògic per a evitar situacions semblants. No fa molts anys es va evitar un crac en les principals borses internacionals gràcies a les seues lliçons.

¿Si treballem com els japonesos eixirem més aviat de la depressió econòmica?

Importar models econòmics de l'estranger no sol ser una bona solució per als problemes interns d'un país. Japó, com una de les primeres potències industrials del món, té actualment un nivell de desenvolupament superior al dels americans però també pateix les conseqüències de la crisi internacional. Segons les previ-

sions per a l'any que ve, el potent Japó s'haurà de conformar amb un creixement del PIB de l'1%, molt a prop de l'esperat per a l'economia espanyola. Modèlica o no, la indústria nipona indirectament genera beneficis per a alguns dels nostres

sectors (electrònica, automòbil i components industrials), concretament al Principat i al País Valencià, amb l'aportació d'articles i productes. Sony Espana, SA, va inaugurar a finals de l'any passat una fàbrica de televisors a Viladecavalls (Vallès Occidental). A més ha invertit 4.500 milions de pessetes en la construcció d'un centre de distribució a Castellar del Vallès per al proveïment del mercat europeu d'equips d'alta fidelitat i components electrònics.

¿Quan va començar la crisi actual?

Els primers signes de la depressió es van manifestar, segons que coincideixen tots els experts, al final del 1989. Al llarg del 1990 es van confirmar i a principi del 1991, amb el conflicte del golf Pèrsic, es produeixen els primers símptomes greus: caiguda del comerç internacional, baixa de la producció, desocupació, etc.

¿La via de la privatització és positiva?

Passar les empreses públiques a mans privades duria a un desendeutament de l'administració que seria positiu, però no tot seria beneficiós. El mercat financer suportaria amb dificultats l'allau de nous títols que provocaria la privatització de l'INI (Institut Nacional d'Indústria). D'altra banda, l'estat financer de les empreses públiques tampoc és prou bo perquè el capital privat tinga interès per comprar-les. Per últim, la fi dels privilegis

dels monopolis (Campsa) no es fa mai sense que aparega una forta lluita dels grups de pressió per a controlar un mercat que se suposa que és altament rendible.

¿Expulsar els immigrants estrangers farà baixar l'atur?

La pregunta té trampa. Amb connotacions racistes, aquesta proposta no resol·dria completament el problema de la desocupació laboral. La immigració oficial, al voltant d'un milió censat a l'estat espanyol, i el flux incontrolat d'immigrants provinents principalment del nord d'Àfrica no poden ser de cap manera la causa de la creixent desocupació (17% de la població activa, segons les últimes estadístiques). A més, desfer-se dels estrangers, és prou dubtós que els treballadors nacionals accepten ocupar els llocs que es queden lliures, els més baixos de l'escalafó social.

¿Si el Bundesbank baixara els tipus d'interès anirien millor les coses?

Es tracta d'un gest que tothom desitja. El 14 de setembre d'enguany, les autoritats monetàries alemanyes van reduir mig punt el preu dels diners. No obstant això, perquè el canvi de política econòmica del Bundesbank tinguera incidència real a la resta dels països de la CE, la rebaixa dels tipus hauria de ser com a mínim d'un 3% o un 4%. Caldrà esperar al mes de març de l'any que ve, segons previsions dels especialistes, ja que aleshores la conjuntura alemanya suportarà les conseqüències inexorables de la reunificació i els industrials necessitaran mitjans financers assequibles per a mantenir el nivell de producció de béns, demanaran diners més barats. El govern de Helmut Kohl haurà d'obrir l'aixeta monetària per a bé de tots els europeus.

¿És bo retallar les despeses de la Seguretat Social?

Qualsevol estudi sobre les despeses socials previstes en els darrers pressupostos de l'estat recomana un control més ferm de la gestió dels fons de la

¿La crisi, fins on afecta el món de la moda?

Cap criteri, ni llei econòmica pot explicar fins a quin punt les èpoques de bonança o de depressió econòmica afecten les tendències de moda. Alguns estudiosos, no obstant, afirmen que la relació entre ambdós mons és molt estreta. Les fal·des, per exemple, després de la gran depressió del 1929 es van allargar. El mateix fenomen es va produir arran la primera gran crisi del petroli del 1973, quan van aparèixer, en substitució de la minifaldilla, llargs models de

roba femenina. El 1985, les tendències tornaren a retallar els vestits coincidint amb una fase de creixement econòmic. A partir del 1989, s'imposa una vegada més el llarg, justament quan es donen els primers símptomes de l'actual crisi. Per a l'hivern actual, segons la majoria dels dissenyadors de moda, s'imposa la falda llarga com a signe que anuncia temps de reflexió i de recolliment.

Seguretat Social, tant a nivell de l'administració central com a nivell autonòmic. Una reducció d'aquestes despeses (com s'ha fet amb les prestacions de desocupació) fa minvar el dèficit públic en detriment de la cobertura justa de tots els ciutadans. La polèmica sobre la Incapacitat Laboral Transitòria (ILT) que el govern central ha incorporat a les despeses dels empresaris augmenta una forta tensió entre els agents socials. Per la seua part, els treballadors han acceptat molt malament el retall de prestacions. Pel que fa a la salut, tots els centres de decisió corroboren que és, per justícia social, un dret per a tots els ciutadans, però les discrepàncies apareixen si es tracta de saber qui ha de pagar.

¿És bo afavorir la inversió?

Tot i que la majoria dels sectors industrials són ara poc atractius per a l'inversor, alguns governs europeus com ara el francès afavoreixen per polítiques conjunturals la inversió mitjançant bonificacions. El perill d'aquestes mesures apareix quan hi acudeix el capital en quantitats prou importants per provocar la instauració d'un poder "burocràtic" massa insensible contra els objectius reals dels empresaris.

¿Qui és fa d'or amb la crisi?

La resposta és clara i contundent: els rendistes. Els diners no han estat mai tan ben remunerats a curt i a mig termini.

Algunes inversions financeres arriben fàcilment a una rendibilitat del 15% (fons d'inversió i deute públic). Corren temps per a fer-se ric sense haver d'alçar-se del llit. El preu d'aquest privilegi, però, és molt alt. Moltes empreses han de tancar portes o deixar les seues comptabilitats financeres en suspensió de pagaments a causa del preu desorbitat dels diners imposat pel Banc d'Espanya. La Borsa i el sector immobiliari en pateixen les conseqüències amb el perill d'una forta desestabilització global.

¿Pot desaparèixer el Banc d'Espanya?

El tractat de Maastricht preveu la desaparició dels bancs centrals europeus com a condició per a passar a l'última fase de la Unió Monetària, el 1997 o el 1999. De moment, tal i com evolucionen les converses al més alt nivell per a la Unió, aquesta possibilitat es troba molt lluny de la realitat. Els europeistes convençuts asseguren que amb paciència s'aconsegueixen totes les coses...

¿La baixa dels tipus d'interès és la panacea de tots els problemes?

El ministre espanyol d'Economia, Carlos Solchaga, no és gaire partidari d'aquesta opció. Per atraure's el capital estranger i controlar alhora el nivell d'inflació, el govern de Madrid manté alt el preu, ¡el 12,5%! La rigidesa monetària s'ha vist compesada en part la setmana passada amb la reducció del coeficient

¿Hem guanyat amb l'elecció de Bill Clinton a la presidència americana?

Segons és conegut, els republicans nord-americans conservadors, predicaven, amb Georges Bush al capdavant, més impostos per tal de rellançar el consum adormit. El guanyador demòcrata, Bill Clinton, de-

manava el mateix però amb altres finalitats: més impostos per a gastar-los immediatament. Amb el canvi presidencial, les borses mundials no s'han mostrat sensibles després dels resultats electorals. Els americans intentaran, de primer, posar ordre en la seua economia i després s'ocuparan dels ajusts exteriors necessaris. Així doncs, tant se val Bush o Clinton.

de caixa obligatori que demana el Banc d'Espanya a les entitats bancàries privades. Per a les empreses, els diners rars i cars frenen perillósament les seues capacitats d'autofinançament i d'ampliació del mercat pel retall de les inversions

¿L'avançament de les eleccions legislatives a l'estat espanyol seria positiu per a l'economia?

Per l'oposició, celebrar eleccions generals representaria l'oportunitat de canvis de política amb promeses electorals dirigides a revitalitzar l'activitat i retornar la confiança sota mínims dels inversors. No obstant tot això, cal deixar ben clar que les causes de la crisi són més aviat externes i els resultats electorals poden afectar-la ben poc.

¿Són els plans de jubilació una solució vàlida?

Aquesta opció d'estalviar per a gaudir d'una jubilació a la mesura de les possibilitats econòmiques de cadascú té una part positiva: al llarg del temps les autoritats monetàries poden trobar-se amb una massa d'inversió considerable alhora que la partida de l'administració destinada a la cobertura de les pensions es veuria notablement reduïda. Aquestes previsions no són gens desgavellades tenint en compte que més dels 80% de la taxa d'estalvi a l'estat espanyol està destinat a

la compra d'una vivenda, i l'estalvi financer no arriba a quotes molt altes comparat amb altres països europeus.

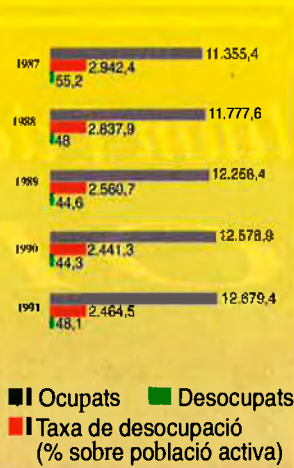
¿La incorporació de les dones al mercat laboral fa augmentar el nivell de desocupació?

D'entrada, la pregunta ja comporta una certa càrrega ideològica. Homes i dones estan al mateix nivell en dret de treballar sense cap diferència. En la pràctica, alguns visionaris argumenten que la presència femenina afecta la taxa global d'ocupació per unitat familiar en la Comunitat Europea. A França, aquests plantejaments els ha pres en consideració l'actual govern fins arribar a la proposta d'atorgar un sou a les dones que es

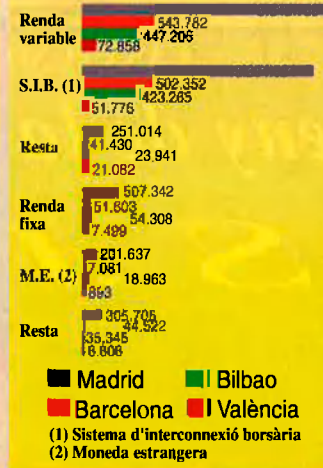
Evolució del producte interior brut i dels seus components (%)

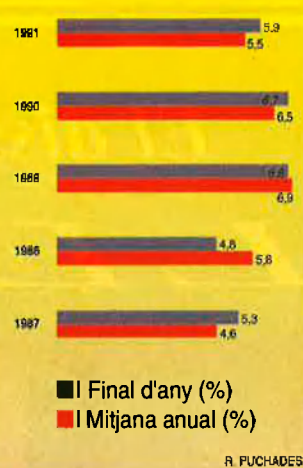
Ocupació segons activitat i situació professional (en milers)

Contractació efectiva de les borses de l'estat espanyol (1991)

Evolució de l'índex dels Preus al Consum (IPC)

Les estadístiques parlen soles

Segons coincideixen tots els experts, una forta rebaixa dels tipus d'interès seria l'única solució perquè torne a instal·lar-se a les borses la confiança el dinamisme de fa un any.

Desocupació. L'OCDE, l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic, preveu un deteriorament del mercat del treball a l'estat espanyol durant el 1993, vora el 19% de la població activa.

PIB. L'informe de l'OCDE preveu una lleugera rebaixa que situaria el PIB en el 0,9%, contra un 1% anunciat pel govern. Per contra, la inflació tendirà a continuar en els nivells actuals, entre el 5 i el 6%.

queden a la llar, amb la possibilitat que siga l'home qui gaudezca d'aquest "sou domèstic" si és ell el que es retira del món laboral.

Des de la perspectiva macroeconòmica, la tornada de les dones a casa porta efectes negatius: baixa immediata del consum i pèrdua de l'especialització, ja que la substitució de la mà d'obra femenina es faria amb moltes dificultats (infermeres, sector tèxtil i serveis).

altres mercats la seua situació no és de les més dolentes. La indústria espacial genera el mateix volum de negoci, 200.000 milions de dòlars, i la química tan sols la duplica amb uns 500 milions de dòlars. Els 24 països més industrialitzats del món agrupats a l'OCDE gaudeixen del 85% del total del negoci verd, amb dos sub-sectors destacats, el tractament d'aigües i el reciclatge dels residus.

zats del món agrupats a l'OCDE gaudeixen del 85% del total del negoci verd, amb dos sub-sectors destacats, el tractament d'aigües i el reciclatge dels residus.

Ignasi Pellicer

¿És rendible comprar or?

Fa temps que el metall preciós ha deixat de ser un valor refugi per a convertir-se senzillament en una primera matèria més i per tant supeditada als canvis de la conjuntura. A més, la moda inversora no hi acompanya. Des de de 1987 la seua cotització manté una tendència a la baixa.

¿L'ecologia és perillosa per al creixement econòmic?

El mediambient a la llarga té un futur econòmic fabulós. L'OCDE calcula que el "mercat verd" generarà d'ací poc al voltant dels 200 milions de dòlars en el comerç internacional i la seua taxa de creixement ranejarà el 5% anual. Els negocis ecològics es presenten amb molt bones perspectives. Comparant-lo amb

